

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

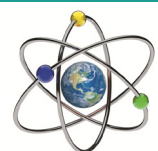
No11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
<i>Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
<i>Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
<i>Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
<i>Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi</i>	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
<i>Alinazarova Mahfuza</i>	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
<i>Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li</i>	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
<i>Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna</i>	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
<i>Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich</i>	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
<i>Ergasheva S. T.</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
<i>Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
<i>Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
<i>Hojikarimova Gulasal Tadjaliyevna</i>	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
<i>Jo'rayeva Matluba</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
<i>Komilova Z. X.</i>	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
<i>M. Yu. Mahkamova</i>	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
<i>Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna</i>	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
<i>Madina Tilavova</i>	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
<i>N. O. Saidova</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
<i>Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna</i>	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
<i>Ochilova Dilbar Isroilovna</i>	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
<i>Oripova Zilola</i>	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
<i>Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
<i>Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich</i>	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
<i>Qurbanova Ilmira Alisher qizi</i>	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
“Qurilish jarayonlari texnologiyasi” fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlrat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Hakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi “muhosaba” va “tafakkur” amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati.....	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehriining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы.....	211
Сулейманова Нилуфар Камилловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari	229
Abirova Umida Nazarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari.....	232
Adhamova Diyora Sanjar qizi	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
Axborotning gnoseologik mohiyati.....	256
Kamolova Munojatxon Jaloldinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari	259
Mamatova Aziza Bo'riboevna	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari....	262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi.....	267
Maxkamova Dilafuz Aliyevna	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
S. Sh. Azamatova	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari	277
Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
Xolova Mohigul Shavkatovna	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
Xudoyberganov Atham	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
Кадирова Наргиза Азаматовна	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
Мамырбаева Дина	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda morfologik kompetentlikni shakllantirish	308
Ganiyeva Shodiya Azizovna	
Модель "4+1+1" как ключевой механизм в системе практической подготовки учителей музыки.....	313
Мухитдинова Малохатхон Саиджабборовна	
Tarbiya fanini o'qish samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	317
Nazarova Nasiba Abdullayevna	
Tarbiyachining kasbiy psixologik xususiyatlari.....	320
Shamshetova Anjim Karamaddinovna	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya nazariyasi va metodologiyasi	323
Bo'ronova Iroda Bo'ronovna	
Yosh dzyudochi qizlarning mashg'ulotlar jarayonida jismoniy tayyorgarligini oshirish texnologiyalari	327
Matmuratova Iroda Baxtiyor qizi	
"Odob us-solihin" asarida yoritilgan axloqiy-didaktik g'oyalar va uning pedagogik mazmuni.....	332
A. N. Nusratov	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy kompetentligini takomillashtirishning metodik asoslari	336
Xolmatov Pardaboy Qoraboevich, Abdurasulova Dilnoza	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatida loyihalashtirishning o'rni	342
<i>Abdusattorova Go'zalxon Abdulxabib qizi</i>	
Tibbiyot va frazeologiya inson omilida	346
<i>Achilov Muzaffar Norquliyevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fazoviy tasavvurlarni rivojlantirishda matematikaning ahamiyati	349
<i>Mamasaidova Muhabbat Abdulalom qizi, Akbaraliyeva Marjona Xurshid qizi</i>	
Ekoestetik kompetensiyani shakllantirishning xorijiy va milliy tajribalar tahlili	354
<i>Alijonova Maftuna Maxamadjon qizi</i>	
Pedagogik jarayonda talabalarda qadriyatli munosabatlarni shakllantirish mexanizmlari	359
<i>Alikulova Muxayyo Sherovna</i>	
Ingliz ritsarlik romanlarining lingvopoetik tahlili	362
<i>Durdona Boychayeva, Aliyeva Elmira</i>	
Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya berishning pedagogik asoslari	365
<i>Altibayeva Gulbaxor Majitovna</i>	
Kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni mohiyati va tarkibiy tuzilmasi	369
<i>Axmadjonova Jasmina Jamshid qizi</i>	
Developing Writing Competence Among CEFR B1 and Ielts Learners Experiencing Difficulties in English Language Acquisition	374
<i>Ayturayev Majid Mavlankhanovich</i>	
Ta'lim jarayonida ijtimoiy intellektni rivojlantirishning milliy qadriyatlarga asoslangan modeli	378
<i>Azamov Umarxon Yaxyoxonovich</i>	
Complications in Teaching Argumentative Speech to Students in Grades 8–9	383
<i>Buribayeva Aziza Ismatillaevna</i>	
Interfaol o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik asoslari	386
<i>Buriyeva Aziza Nematovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy faolligini shakllantirish	390
<i>Davronova Sevinch</i>	
O'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyani rivojlantirishda maqollardan foydalanish bo'yicha manbaalar tahlili	394
<i>Boltayeva Barno, Eliboyeva Surayyo Abdulkarim qizi</i>	
Social Roots and Psychological Consequences of Domestic Violence	399
<i>Dumarova Gulmira Kozimbekovna, Mamadaliyeva Gulmira, Sultonova Zulhayo</i>	
The Transversal-Methodical Competence of a Preschool Educator is the Foundation of Effective And Quality Education	402
<i>Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning innovatsion yo'llari	406
<i>Erkinova Mehriniso Ro'ziboyevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini oshirish strategiyalari	411
<i>Eshonkulova Hilola Rajab qizi</i>	
Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning bilish faoliyatiga ta'siri	415
<i>Habibova Shyira Baxtiyorovna</i>	
Ruhiy rivojlanishi sustlashgan boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish buzilishlarini aniqlash va bartaraf etish	419
<i>Ikromova Sarvinoz Siroj qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda riskologik kompetentlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	424
<i>Jabborova Dilafuz Furqatovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tili o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning psixologik asoslari	428
<i>Jurayeva Sug'diyona Shamsiddin qizi</i>	
Transforming Education: The Impact of Emerging Technologies on Modern Pedagogical Practices	431
<i>Kadirova Ferangiz Himmatillo qizi</i>	
Salomatlik etikasi konsepsiyasi va pedagogik madaniyat – talabalar ma'naviyati va dunyoqarashini shakllantirishdagi roli	435
<i>Kamalova Yoqutxon Bahodirovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Tarbiyachilarning kasbiy mahoratini takomillashtirish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish omillari 439 Kenjayeva Dildora Terkashevna Maktab ta'lim tizimida innovatsiyalarning o'rni va ahamiyati 443 Kistabayeva Gulchexra Djurakulovna Kichik maktab yoshi davrida o'quv faoliyati va o'quv motivlarining shakllanishi 448 Latifa Zarifovna Korayeva Maktabgacha ta'lim tizimining raqamlashtirilishi: xalqaro tajriba va istiqbollar 451 Mahmudova Zulfiya Homidovna, Hoshimova Dilnoza Boymirzoevna Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini dizayn tafakkurga o'rgatishda STEAM yondashuvining didaktik imkoniyatlari 454 Mamadaminova Munisa Maxmudjon qizi, Boboxonova Shodiyona Rustam qizi Tabiatni asrash – kelajakni asrash: Buxoro misolida 459 Mardonova Saodat Muzaffarovna Bo'lajak pedagoglarda o'z-o'zini baholash kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish 463 Meyliyeva Nafosat Gulomovna Sun'iy intellektning ta'limda kognitiv va metakognitiv jarayonlarga ta'siri 466 Murodov Ulug'bek O'tkir o'g'li Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'limning tashkil etilishi 470 Mustofoyeva Muhabbat Husniddin qizi The Effectiveness of Art Therapy in Working With Children Experiencing Emotional Stress 473 Nargiza Khayrullayevna Ortikova, Laziz Azizovich Normuratov Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari 477 Ortiqov Akmaljon Abdusalom o'g'li CLIL metodining O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi 481 Qarshiyeva Sarvinoz Ural qizi The Use of Mobile Apps to Build Vocabulary Proficiency 486 Kosimov Sunnat Ravshan ugli Yoshlar tafakkurini rivojlantirish va ma'naviyatini oshirishda tasviriy san'atning o'rni 490 Quvonchbek Abduxamidov Axborot texnologiyalari ta'sirida san'at tushunchasining o'zgarishi 494 Rajabova Laylo O'tkir qizi Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari 498 Ramozonova Bahoroy Sadriddinovna Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslari 501 Yusufzoda Shabnami Yunus, Rashidova Saida Ravshonbek qizi Axborot texnologiyalarini fizika darslarida qo'llash 506 Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li Axborot xavfsizligini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanish afzalliklari 510 Raxmetova Lazzat Eshitishda nuqsonli bo'lgan bolalarning psixologik xususiyatlarining o'ziga xosligi 513 S. A. Mamatisayeva Androgogik yondashuvning integrativ metodikasi 517 Sattorova Shaxlo Axadovna Gendered Language in Uzbek and English Media Discourse 520 Sultonova Charos Iskandar kizi Maktabga tayyorlov yoshdagi bolalarda ijtimoiy ekologik dunyoqarashni shakllantirishga ta'sir qiluvchi omillar 527 Suyunova Matluba Abdusaidovna Empatiya shifokor–pasiyent munosabatida: tibbiyot talabalarining psixologik tayyorgarligi 531 Tajiboyeva Odinoxon Rustamjon qizi, Qurbonova Fotima Farhodjon qizi Modern Approaches to Teaching Grammar 534 Tuychiyev Azamat Farkhod ugli The Importance of Psychological Preparation of Preschool Children for School Education 538 Turamov Muhammadzohid Rustamjon o'g'li
-------------------------------------	---

Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachi-pedagoglarining kasbiy-axloqiy kompetentligini rivojlantirish	541
<i>Xabibullayeva Sayyoraxon Maxamadali qizi</i>	
Imkoniyati cheklangan va sog'lom bolalar faoliyatida universal ta'limning imkoniyati	544
<i>Xolmatova Sarvinoz Raxmatilla qizi</i>	
Kurashchilarning umumiy va maxsus sport tayyorgarliklari.....	548
<i>Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li</i>	
Tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida ekologik kompetentlik tushunchalarini rivojlantirish bosqichlari.....	551
<i>Yarova Gulhayo Fazliddin qizi</i>	
Arxitektura va dizayn yo'nalishi bitiruvchilarini kasbga yo'naltirish vositasida axborot almashish jarayonlarini optimallashtirish metodikasini takomillashtirish.....	555
<i>Kuchimov M. K.</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini jadidlarning pedagogik qarashlari asosida shakllantirish metodikasi (Temurbeklar maktablari misolida)	559
<i>Quldashv Murodjon G'aniyevich</i>	
Лингвистическое исследование влияния социальных сетей на синтаксические изменения в языке современного поколения.....	562
<i>Шавилова Наталья Сергеевна</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisining nutq madaniyati.....	566
<i>Islamova Dilfuza Dilshodovna, Gulimbayeva Barno</i>	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–маҳалля" в Узбекистане ...	570
<i>Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли</i>	
Mantiqiy masalalarni bajarishning metodik usullari	575
<i>Tosheva Yulduz</i>	
Bo'lajak ofitserlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik-psixologik omillar (jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari misolida)	579
<i>Yarmatov Akbar Normurotovich</i>	
Yosh harbiy xizmatchi ofitserlarda muloqot madaniyatini samarali shakllantirish muammosining xorijiy tadqiqotlardagi talqini	582
<i>Matyakubov Elyor Rajapovich</i>	

EKOESTETIK KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY VA MILLIY TAJRIBALAR TAHLILI

Alijonova Maftuna Maxamadjon qizi

Farg'ona davlat universiteti

Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

mutaxassisligi 2-kurs magistratura bosqichi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola ekoestetik kompetensiyani shakllantirishning xorijiy va milliy tajribalar tahliliga bag'ishlangan bo'lib, unda Xitoy boshlang'ich ta'limida ekoestetik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar yoritilgan. Maqola ekoestetik kompetensiyaning boshqa sohalar bilan bog'liqligi, boshlang'ich maktab ta'limi tizimida ekologik estetika va barqaror rivojlanish o'rtasidagi estetik tajribaning vositachilik roliga batafsil to'xtalib o'tilgani bilan ahamiyatlidir. Kichik maktab yoshi o'quvchilarida ekoestetik kompetensiyani shakllantirish jarayonida Malayziya, Xitoy va Yaponiya tajribalari tahlil qilindi. Shuningdek, O'zbekiston va xorij tajribalari o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlar, kamchilik hamda yutuqlar ko'rsatib o'tildi.

Kalit so'zlar: ekoestetika, estetik tajriba, barqaror rivojlanish, ekologik estetika, ekologik psixologiya, ekologik barqarorlik, integratsiya.

Abstract: This article is devoted to the analysis of foreign and national experiences in developing eco-aesthetic competence. It highlights research conducted in China's primary education system aimed at fostering eco-aesthetic competence. The article emphasizes the interconnection of eco-aesthetic competence with other fields and the mediating role of aesthetic experience between ecological aesthetics and sustainable development within the primary education system. The study analyzes the experiences of Malaysia, China, and Japan in developing eco-aesthetic competence among primary school students. Furthermore, similarities and differences, as well as the strengths and weaknesses of the experiences of Uzbekistan and foreign countries, are discussed.

Key words: eco-aesthetics, aesthetic experience, sustainable development, ecological aesthetics, ecological psychology, environmental sustainability, integration.

Аннотация: Статья посвящена анализу зарубежного и национального опыта формирования экоэстетической компетенции. В ней освещаются исследования, проведённые в начальном образовании Китая, направленные на развитие экоэстетической компетенции. Особое внимание уделено взаимосвязи экоэстетической компетенции с другими областями знаний, а также посреднической роли эстетического опыта между экологической эстетикой и устойчивым развитием в системе начального образования. В процессе формирования экоэстетической компетенции у младших школьников были проанализированы опыты Малайзии, Китая и Японии. Кроме того, отмечены сходства и различия, достоинства и недостатки опыта Узбекистана и зарубежных стран.

Ключевые слова: экоэстетика, эстетический опыт, устойчивое развитие, экологическая эстетика, экологическая психология, экологическая устойчивость, интеграция.

KIRISH

Xorij ta'limida ekoestetik kompetensiya "ekologik estetika" sifatida o'qitiladi. Bu tushunchalar ayni bir mazmuni bildiradi. Malayziyaning Selangor shtatidagi Shoh Alam shahrida joylashgan MARA Texnologik universiteti talabalari Yang Li, Azwady Mustapha va Salwa Ayob o'zlarining "Mediating Role of Aesthetic Experience between Environmentally Aesthetic and Sustainable Development in Primary School Education System" ("Boshlang'ich maktab ta'limi tizimida ekologik estetika va barqaror rivojlanish o'rtasidagi estetik tajribaning vositachilik roli") nomli ilmiy maqolasida bu masalaga batafsil to'xtalib o'tishgan. Ular o'z tajribalarini va natijalarini statistik shaklda taqdim etganlar. Xususan, izlanuvchilar ekologik estetika haqida bir qator qimmatli ma'lumotlarni keltirib, bu tushunchaning kelib chiqishi, rivoji va qo'llanilishiga e'tibor qaratganlar. Yang Li, Azwady Mustapha va Salwa Ayob Baumgarten, Shiller, Kant asarlarini tahlil qilib, Tompson hamda Gifford qarashlarini yoritganlar. Ular tabiat va go'zallik o'rtasidagi bog'liqlik haqidagi fikrlarni tahlil qilgan. Tompson shaxsiy yashash joylarining vizual jozibadorligi, qulayligi va umumiy sifatini oshirish uchun ekologik psixologiyadan foydalanadi.

Gifford esa ekologik estetikani odamlar va tabiiy atrof-muhit o'rtasidagi aloqani yaxshilashga qaratilgan, atrof-muhitga kirish imkoniyatini kengaytiruvchi soha sifatida ta'riflaydi. Maqolada ekologik estetikaning psixologiya, pedagogika, san'at, arxitektura va turizm sohalari bilan bog'liqligi ham ta'kidlab o'tilgan. Shaxs va atrof-muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sir inson xatti-harakatlarini shakllantiradi. Bundan tashqari, atrof-muhit estetik hayrat va ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun katalizator vazifasini bajaradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yang Li, Azwady Mustapha va Salwa Ayob o'z tadqiqotlarida quyidagi fikrlarni ilgari surganlar: "Boshlang'ich maktablarda ekologik estetika, estetik tajribalar va barqaror rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur tushunish ta'lim siyosati, amaliyoti va barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot jismoniy o'quv muhitining o'qituvchilar va o'quvchilarning tajribasi hamda munosabatiga ta'siri to'g'risidagi mavjud bilimlarga hissa qo'shadi. Bu tadqiqot o'qituvchilarning farovonligini oshirish, o'quvchilarning ishtirokini rag'batlantirish va ta'lim natijalarini yaxshilash uchun boshlang'ich maktablarda atrof-muhit estetikasiga oid dasturlarni takomillashtirishga qimmatli g'oyalar beradi. Ya'ni, tadqiqot ta'lim muhitida barqaror rivojlanishni rag'batlantirishda estetik tajribalarning ahamiyatini ta'kidlaydi hamda ekologik barqarorlik g'oyalarini o'quv dasturi va maktab madaniyatiga kiritish imkoniyatini namoyish etadi. Ushbu tadqiqot siyosatchilar, o'qituvchilar va manfaatdor tomonlarga o'qish uchun qulay, ekologik jihatdan barqaror bo'lgan boshlang'ich maktab o'quv muhitini yaratishda yordam berishi mumkin. Bu, o'z navbatida, ta'lim mukammalligini va atrof-muhitni boshqarish amaliyotini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ko'plab tadqiqotlar estetik sharoitlarning natijalarga ta'sirini isbotlagan, biroq ularning barqaror rivojlanishga ta'sirini o'rgangan ishlar kam. Estetik tajribaning vositachilik roli haqida hamon yetarli ma'lumot yo'q. Ekologik estetikani yaxshilash ta'limning barqaror rivojlanishi uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lgan estetik tajribalar sonining ortishiga olib keladi." Darhaqiqat, ekoestetik kompetensiyani shakllantirishda maktabning tabiiy muhiti, joylashuvi va ekologik manzarasi muhim rol o'ynaydi. Kant go'zallikni sof va manfaatdan xoli hodisa deb hisoblagan. U shunday degan: "Inson qalbining harakati har doim foyda va zarar bilan bog'liq, biroq go'zallik insonni foydani unutib, olijanob va sof olamga kiradigan yagona narsadir. Bu – eng toza zavqdir." Muallif estetik ta'lim inson his-tuyg'ularini kuchaytirishi, axloqiy hamda intellektual tarbiyani rag'batlantirishi mumkin, deb hisoblagan. Shunday qilib, o'qimishli insonlar bu masalaga e'tibor qaratishlari zarur. Xitoyning Guangxi viloyati tadqiqotchilari ekologik estetika, estetik tajribalar va barqaror rivojlanish o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish uchun boshlang'ich maktab o'qituvchilari ustida tadqiqotlar olib borishdi. Strukturaviy so'rovda 435 nafar boshlang'ich maktab o'qituvchisi ishtirok etgan. Chunki o'qituvchida ekologik estetika qay darajada ekanligini bilmasdan turib, o'quvchilarni baholash imkonsiz. Tadqiqotda "estetik tajriba" birikmasi bot-bot takrorlangan.

Estetik tajriba nima? Dewey estetik tajribalarni kundalik hayot va shaxsiy tajribalar deb ta'riflaydi. Wolterstorff, Tatarkiewicz va Gaertner Tatarkiewicz estetik tajribani obyektning qadrlamasdan o'ylab ko'rish deb ta'riflaydi. Bunday holatlar ijodkorlikni keltirib chiqarishi mumkin. Rassomning o'z fikrlarini ifoda etishi va u yaratgan san'at asarini kuzatuvchi hech qanday so'zsiz va ta'rifsiz tushunishi – estetik tajriba sifatida qaraladi, chunki san'at asarlari sezgir estetik tajribani talab etadi. Mutaxassislarning xulosalariga asoslanib, ushbu tadqiqot estetik tajribani quyidagicha umumlashtiradi: "Tomoshabin va estetik obyekt uchrashganda, estetik tajriba paydo bo'ladi." Demak, ekoestetik kompetensiyani shakllantirish uchun ko'rish sezgisi kuchliroq bo'lishi kerak ekanda! Ha, albatta, tabiatni his qilish uchun ulkan tog'larning salobati, okean va dengiz to'lqinlari, shuningdek, yalangliklar, qir-u adirlarni ko'rsangizgina qalbingizda turli hissiyotlar va "sezgilar" uyg'onadi. Shuning uchun ham Xitoy ta'limida maktabning geografik o'rni va tabiiy muhitiga alohida e'tibor berilishi yuqoridagi tajriba orqali ma'lum.

Yang Li, Azwady Mustapha, Salwa Ayob Baumgarten, Shiller va Kant asarlarini tahlil qilib, Tompson hamda Giffordning tabiat va go'zallik o'rtasidagi bog'liqlik haqidagi qarashlarini keltirib o'tishgan. Tompson shaxsiy yashash joylarining vizual jozibadorligi, qulayligi va umumiy sifatini oshirish uchun ekologik psixologiyadan foydalanadi. Gifford esa ekologik estetikani atrof-muhitga kirish imkoniyatini oshirish uchun odamlar va tabiiy muhit o'rtasidagi aloqani yaxshilashga qaratilgan soha deb ta'riflaydi. Maqolada ekologik estetikaning psixologiya, pedagogika, san'at, arxitektura va turizm sohalari bilan bog'liqligiga ham to'xtalib o'tilganini ta'kidlab o'tmoqchimiz. Shaxs va atrof-muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sir ularning xatti-harakatlarini shakllantiradi. Bundan tashqari, atrof-muhit estetik hayrat va ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun katalizator vazifasini bajaradi. Yang Li, Azwady Mustapha va Salwa Ayob o'z tadqiqotlarida quyidagilarni ilgari surishgan: "Boshlang'ich maktablarda ekologik estetika, estetik tajribalar va barqaror rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur tushunish ta'lim siyosati, amaliyoti va barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot jismoniy o'quv muhitining o'qituvchilar va talabalarning tajribasi hamda munosabatiga ta'siri to'g'risidagi mavjud bilimlarga hissa qo'shadi. Bu tadqiqot o'qituvchilarning farovonligini oshirish, o'quvchilarning ishtirokini rag'batlantirish va ta'lim natijalarini yaxshilash uchun boshlang'ich maktab atrof-muhit estetikasi dasturlari uchun qimmatli tushunchalar berishi

mumkin. Ya'ni, tadqiqot ta'lim muhitida barqaror rivojlanishni rag'batlantirishda estetik tajribalarning ahamiyatini ta'kidlaydi, ekologik barqarorlik g'oyalari o'quv dasturi va maktab madaniyatiga kiritish potentsialini namoyish etadi. Ushbu tadqiqot siyosatchilar, o'qituvchilar va manfaatdor tomonlarga o'qish uchun yanada qulay va ekologik jihatdan barqaror bo'lgan boshlang'ich maktab o'quv muhitini yaratishda yordam berishi mumkin. Bu esa ta'lim mukammalligini va atrof-muhitni boshqarish amaliyotini targ'ib qilishga xizmat qiladi. Ko'plab tadqiqotlar estetik sharoitlarning natijalarga ta'sirini isbotlagan, biroq ularning barqaror rivojlanishga ta'siri kam o'rganilgan. Estetik tajribaning vositachilik roli haqida esa hali ko'p narsa ma'lum emas."

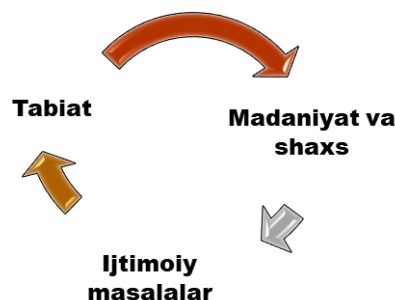
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ekologik estetikani yaxshilash ta'limning barqaror rivojlanishi uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lgan estetik tajribalar sonining ko'payishiga olib kelishi mumkin. Darhaqiqat, ekoestetik kompetensiyani shakllantirishda maktab tabiiy muhiti, joylashgan o'rni va ekologik manzarasi muhim rol o'ynaydi. Kant go'zallikni sof va qiziqarli emas deb hisoblagan. U shunday degan: "Inson qalbining harakati har doim foyda va zarar bilan bog'liq, lekin go'zallik insonni foydani unutib, olijanob va sof olamga kiradigan yagona narsadir – bu eng toza zavqdir." Muallif estetik ta'lim inson his-tuyg'ularini kuchaytirishi, axloqiy va intellektual tarbiyani rag'batlantirishi mumkinligiga ishongan. Shunday qilib, o'qimishli odamlar unga e'tibor qaratishlari kerak. O'zbekistonda tabiatga estetik munosabatni takomillashtirish borasida muayyan tajriba orttirildi. Sohadagi vazifalarning ko'lami mamlakatimiz hamda mintaqadagi ekologik vaziyatni sog'lomlashtirish bilan bog'liq muammolarni kompleks hal etishni, bu borada davlat organlari, jamoat birlashmalari, fuqarolik jamiyati institutlari va fuqarolarning sa'y-harakatlarini muvofiqlashtirishni taqozo etadi. Zero, sog'lom va go'zal atrof-muhitni muhofaza qilish davlatning, jamiyatning va har bir fuqaroning eng muhim vazifasidir.

Inson hayotining farovonligi bevosita tabiat bilan bog'liq. Shu bois ekologiya va inson salomatligi, tabiatga estetik munosabatni shakllantirish masalalari bugun ijtimoiy zaruriyatga va ma'naviy ehtiyojga aylanib bormoqda. Bu jamiyat, davlat va har bir fuqaro manfaatiga birdek daxldor masalalar sirasiga kiradi. Tabiatni muhofaza qilish, hududlarni obodonlashtirish, ko'chat-daraxtlar o'tqazish va ularni parvarishlash, foydali qushlar va hayvonlarga zarar yetkazmaslik, ko'l va ariqlarni ifloslantirmaslik, ularni doim tozalab turish – bularning barchasi tabiatni go'zallashtirish muammolari bilan bevosita bog'liq.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi kunda tobora oydinlashib borayotgan haqiqat shuki, tabiatni estetik qadriyat deb bilmaslik – estetik savodsizlikning yorqin ko'rinishi hisoblanadi. Chunki tabiatsiz estetikani tasavvur qilish mumkin emas. Ekoestetik kompetensiyani shakllantirishda Yaponiya tadqiqotchilari tajribasi ham tahsinga sazovor. Yaponiyaning Tokio shahrida joylashgan Ochanomizu universiteti tadqiqotchilari Midori Mitsuhashi va Ikuko Gyobu ilmiy ishlarini o'rganib chiqdim. Ular 6-7 yoshli bolalarda landshaftlardagi axloqiy va ekologik inqirozga estetik munosabatni shakllantirish asosida ekoestetik kompetensiyani rivojlantirishga e'tibor qaratishgan. Ahamiyatli jihati shundaki, 2050-yildagi urbanizatsiya jarayoni prognozlariga muvofiq dastur ishlab chiqilgan. Ya'ni, tadqiqot ishlari shu davrni nazarda tutgan. Bir yilni o'z ichiga qamrab olgan ushbu tadqiqot nega aynan bolalarda o'tkazilganiga mualliflar quyidagicha izoh berishgan: "Bolalar boshqalar orasida eng yuqori xavfga duch keladi, chunki ular uzoqroq umr ko'rishadi va atrof-muhitga nisbatan moyil bo'ladi. Bundan tashqari, yashil hududlar kam bo'lgan metropolitenlardagi bolalar 'tabiiy dunyoning to'g'ridan-to'g'ri hissiy tajribasi, sog'lom va mo'l-ko'l ekotizimlarga duch kelish imkoniyatlaridan mahrum bo'lishadi'. Aks holda, bu ular uchun sayyoradagi odamlar va inson bo'lmagan mavjudotlar (o'simlik va hayvonlar nazarda tutilmoqda)ning hayotini saqlab qolish uchun sog'lom ekotizimlarning zarurligini o'rganish va turmush tarzimizni barqarorlik nuqtai nazaridan o'zgartirish uchun imkoniyat bo'lishi mumkin." Fransuz madaniy geografi Avgustin Berkning tadqiqot ishlarini tahlil qilib, bir qator xulosalarga kelishgan va fikrlarini umumlashtirishgan. Quyida tabiat/madaniyat hamda shaxs/ijtimoiy masalalar sikli keltirib o'tilgan.

1-rasm: Tabiat/madaniyat hamda shaxs/ijtimoiy masalalar sikli

“Agar Berkning tahlili to'g'ri bo'lsa, shuni aytish mumkinki, Yaponiyadagi tabiat/madaniyat va shaxs/ijtimoiy masalalarning bu o'ziga xos murakkabligi global kapitalizmning o'sib borayotgan bosimi ostida, iqtisodiy rivojlanish talablari bilan birgalikda, landshaft yaxlitligining parchalanishiga olib keldi. Ushbu tadqiqot biz, yaponlar, “eng kichik daraja”, ya'ni erta bolalik ta'limi (ECE – Early Childhood Education) orqali bu paradoksdan qanday ozod bo'lishimiz mumkinligi haqidagi savolga javob berdi”, – deydi Ochanomizu universiteti tadqiqotchilari. 16 nafar (3 qiz va 13 o'g'il boladan iborat) guruh tadqiqot loyihasiga jalb qilingan. 1 yil mobaynida tadqiqotchilar ushbu loyiha uchun bolalar, o'qituvchilar va tadqiqotchi bilan deyarli har hafta landshaft ekspeditsiyalarini yoki loyihaga tegishli boshqa tadbirlarni o'tkazganlar. Loyiha oxiriga qadar jami 30 ta tadbir amalga oshirilgan. Bizning maqsadimiz loyihani to'liq tushuntirish emas, balki uning o'ziga xosligini aniqlash: Yaponiyada ekoestetik kompetensiyani o'rgatishda qanday yondashuvlar mavjud va qaysilarini biz o'zimizga tatbiq etishimiz mumkin? Ana shu savollarga javob topamiz. Yuqoridagi tadqiqot asosida quyidagi fikrlar umumlashtirildi: Yaponiyada ekoestetik kompetensiyaning shakllanishiga urbanizatsiya va kapitalizmning tez modernizatsiyasi turki bo'lgan. Tadqiqotchilar fikricha, shaharlarda baland va ulkan binolarning qad rostlashi shahar landshaftining to'kis ko'rinishini to'sib qo'ygan va, albatta, bolalarda atrof-muhitga nisbatan estetik qarashlar shakllanishiga to'sqinlik qilgan. 6–7 yoshli bolalar guruhidan iborat ekspeditsiya a'zolari tabiiy landshaftlarga olib borilgan. Ular bir joyga bir necha bor olib borilgan, har safar borish va qaytishda bolalardan aynan nimalar ularning diqqatini tortgani so'ralgan. Tadqiqotchilar bolalarga ko'rgan manzaralarini chizishni taklif qilganlar. 2–3 nafar bola birgalikda landshaft xaritasini chizgan. Shu orqali ko'plab materiallar yig'ilib, ular statistik, psixologik, ekologik va estetik jihatdan tahlil qilingan. Bolalar bilan birgalikda yomg'ir suvidan unumli foydalanish bo'yicha munozara o'tkazilgan. Takliflar ko'rib chiqilib, eng maqbuli muassasada amalga oshirilgan. Bu orqali o'quvchilarda g'oyani nafaqat aytish, balki hayotga tatbiq eta olish ko'nikmasi shakllantirilgan. Xo'sh, Vatanimiz O'zbekistondachi? Tabiatga estetik munosabat o'quvchilarda qanday shakllantirilmoqda? Bu borada qanday tashabbuslar ilgari surilmoqda? Shu haqida fikr yuritsak. Atrof-muhitga e'tibor bugungi globallashgan davrda har bir jamiyat zimmasiga zalvorli mas'uliyat yuklayotgani bejiz emas. Chunki ona tabiat muhofazasi uchun har bir inson mas'uldir.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni bosqichma-bosqich davom etmoqda. Uning ildizlari mustaqillikning ilk yillariga borib taqaladi. Bugungi kunda esa bir qator start-up loyihalarga start berilgan. Masalan: Yoshlar eco-hamjamiyati tomonidan 2021-yildan buyon Ekologik ta'lim fondi (ETF, Daniya Qiroligi) bilan hamkorlikda amalga oshirib kelinayotgan “Eco Schools Uzbekistan” loyihasi; “Zamin Eco-Education” loyihasi; “Yashil makon” dasturi; “Green Eco Games”; “UzPlogging” tadbirlari; “ECO Team” loyihasi; “Eco Zakovat”; “Agro-Eco Club”; “Yer – bizning umumiy uyimiz” dasturi; “Yosh Green Elchilar” dasturi va boshqalar. Yuqorida sanab o'tilganlar – bu faqat xamir uchidan patir, xolos. Yurtimizda har yili ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid juda ko'plab tadbir va loyihalar amalga oshiriladi. Natijalar ham shunga yarasha: ko'plab hududlar obod bo'lib, go'zallashib, insonlarga estetik zavq bag'ishlamoqda. Bundan tashqari, yoshlar qalbida tabiatga nisbatan mehr va muhabbat uyg'otilmoqda, desak, yanglishmaymiz.

Xorijiy va milliy tajribalar tahliliga e'tibor qaratadigan bo'lsak, bir qancha umumiy va farqli jihatlarni ko'rishimiz mumkin.

Xorijiy tajribalar	Milliy tajribalar
Nazariyaga emas, balki amaliyotga yo'naltirilgan.	Nazariyaga asoslangan holda, amaliyotga tatbiq etiladi.
Natijalar statistik jihatdan atroflicha tahlil qilinadi. Bu borada Yaponiya tadqiqotlari namuna bo'la oladi.	Tajribadan oldin prognozlashtiriladi. Natijalar tahlili kam o'tkaziladi. O'lchov va monitoring tizimini ishlab chiqish darkor.
Erta yosh ta'limi dasturi (ECE)dan unumli foydalaniladi. Erta yosh davrlaridanoq ekoestetik kompetensiya shakllantiriladi.	ECE dasturi O'zbekistonda hali to'liq joriy etilmagan.
Tajribalar nafaqat ekologiya, balki estetik qarashlarni ham shakllantirishga xizmat qiladi. Malayziyada maktab yoshidagi bolalar bilan “qayta ishlangan materiallardan san'at asarlari yaratish” loyihasi o'tkazilib kelinadi. Turkiyada kichik maktab yoshidagi o'quvchilar “nature and science school” sharoitida, to'liq tabiat muhitida olib borilgan dasturlar asosida ta'lim oladilar.	Asosan ekologiya va atrof-muhit muhofazasi targ'ibotiga yo'naltirilgan. Estetika bilan integratsiyasi tadqiqot va tajribalarda kam seziladi.
Shuningdek, yuqorida sanab o'tilgan barcha tadbir va loyihalarni davlat to'liq moliyalashtirishini ham aytib o'tish joiz.	
Kichik maktab yoshi o'quvchilari bilan hamkorlikda ishlash bo'yicha tizimli ish rejaları tuzilib, ma'lum vaqt doirasida tadbirlar uyushtiriladi.	O'zbekistonda, asosan, o'rta va yuqori sinflar kesimida o'tkazishga moslashtirilgan dasturlar amaliyotga tatbiq etilgan. Kichik maktab yoshi o'quvchilari uchun mo'ljallangan dasturlar hali ishlab chiqilmagan.

XULOSA

Xulosa qilib aytish mumkinki, O'zbekiston ta'limida yosh avlodga faqat ekologiya va atrof-muhit ifloslanishiga yo'l qo'ymaslikni, chiqindi tashlamaslikni o'rgatish bilan chegaralanmasdan, balki "tabiat go'zalligi" mavzusi bo'yicha integratsiyalashgan darslarni Qozog'iston ta'limini millashtirish tajribasi asosida olib kirish maqsadga muvofiqdir. Shu o'rinda, biz o'z dasturlarimizga Malayziyaning "san'at + estetika + tabiat" uchligi integratsiyasini chuqurroq va yangicha yondashuvlar bilan tatbiq etsak, samarali natijalarga erishamiz. Yaponiyadan esa kichik yosh davrlaridanoq kichik tadqiqotlarni tashkil etish metodikasini olib, uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish ta'lim tizimida tub burilish yasaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Thompson, L. G. (2000). Ice core evidence for climate change in the Tropics: Implications for our future. *Quaternary Science Reviews*, 19(1–5), 19–35. doi:10.1016/S0277-3791(99)00052-9.
2. Gifford, R. (2014). Environmental psychology matters. *Annual Review of Psychology*, 65, 541–579. doi:10.1146/annurev-psych-010213-115048.
3. Giuliani, M. V., & Scopelliti, M. (2009). Empirical research in environmental psychology: Past, present, and future. *Journal of Environmental Psychology*, 29(3), 375–386. doi:10.1016/j.jenvp.2008.11.008.
4. Williams, K., & Harvey, D. (2001). Transcendent experience in forest environments. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 249–260. doi:10.1006/jevp.2001.0204.
5. Yang, L., Mustapha, A., & Ayob, S. (2024). Mediating role of aesthetic experience between environmentally aesthetic and sustainable development in primary school education system. *Emerging Science Journal*, 8(Special Issue), "Current Issues, Trends, and New Ideas in Education." ISSN: 2610-9182. Available online at: www.ijournalse.org.
6. Dewey, R. E. (2012). *The philosophy of John Dewey: A critical exposition of his method, metaphysics and theory of knowledge*. Dordrecht, Germany: Springer Science & Business Media. doi:10.1007/978-94-017-4740-0.
7. Gaertner, J. A., & Tatarkiewicz, W. (1981). A history of six ideas: An essay in aesthetics. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 40(2), 230. doi:10.2307/430426.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.